

«Figuraalne kunst 96» pakub ühtlast taset

Eesti kunsti ülevaatenäitus on Tallinna Kunstihoones jällegi üleval. «Figuraalne kunst 96» kujundaja ja žürii liikme Jaan Elkeni sõnul annab näitus tunnistust postmodernsest kunstisituatsioonist, kus näiteks geomeetiline kunst pole sugugi parem kui Evald Okase aktid.

Ülevaatenäitus koosneb tegelikult kahest osast: «Figuraalne kunst 96-le» järgneb «Abstraktsioon 96». Kuidas seletate lahti esimese näituse sisu?

Ma sain ise sellest näitusest alles detsembris teada. Kui kutsumine kunstihoone intendandi Anu Liivaku maalijate liidu juhatause koosolekule, et rääkida maali ülevaatenäitusest, saime teada, et kunstnike liidu juhatahes oli kunstihoone tööplaan juba kinnitatud.

Näitused olid juba kuupäevaliselt kirjas, esimene oli «Figuratsioon» ja teine «Abstraktsioon». Meie esmane reaktsioon oli, et kuidas on võimalik selliste kriteeriumide järgi eesti kunsti niiviisi kahte lehte lüüa. Kas pole nii, et kui neid termineid ajalooliselt stiilipuhtalt käsitleda, jääb enamik eesti kunsti just nende kahe termini vahele?

Hiljem täpsustasime Anuga neid pealkirju. Figuratsioon tähendab muusikaterminina teematöötluse kaunistavat elementi. Kunstiteaduslikus žargoonis on tal ka veidi eputlev maik, nii et läksime ausalt figuraalse kunsti peale.

Ka seda mõistet on käsitletud väga kitsalt. Nõukogude ajal tähendas see eelkõige figuuride olemasolu. Meie lähtusime figuraalsusest kui avatud terminist. Laias mõttes on see pildilise kujundi olemasolu. Naljaga pooleks võiks öelda, et musta ruudu olemasolu pildil on kahtlemata üks karaktersem ja ekstreemsem figuraalsuse väljendus.

Kuigi tavaliselt on seda käsitletud abstraktsionismina.

Seda küll, aga neid termineid defineeritakse kogu aeg ümber. Igasuguse reaalsuse kujutamine tasapinnal, kui võtame ainult maali aspektist, on puhas abstraktsioon.

Kuidas tekkis just selline näituse kujundus?

Mul oli tunne, et kunstihoone arhitektuur on niivõrd hea, lõplik ja täiuslik, et ei tasu seda rikkuda.

Vahekilbid tulid mängu seepärast, et anda rohkem pinda ja takistada ülisuuri kaugvaateid, mis panevad mängima vaid teatud, küllaltki agressiivse kunstikeele.

Võis ette näha, et tuleb küllaltki palju keskmises formaadis töid. Et ei oleks pikka väikeste

Peeter Langovits

□ Jaan Elken leiab, et näituse põnevaimad tööd on noortelt kunstnikelt.

tööde rida, tuli see mõistagi läbi lõigata. See ei sulge aga peasaali sisenedes vaadet nõ. altari. Ruumimõju säilib tervikuna. Plokke ei tahtnud ka seinaga liita ega mingit ust ehitada, vaid jäid kaks sellist ujuvat kilpi.

Suuremas plokis püüdsin hoida veidi romantilisemat, õhulisemat meeleolu, et pildid ruumi arhitektuuri nii aktiivselt ei sekkuks. Mitmed noored, kelle tööd on trefifuajees, on tegelikult üksjagu romantikud. Kuigi jah, küünilisuse mask on neil ees.

Kõrval on veidi intensiivsemad teosed, millel on tugevam, jõulisem meeleolu. Tekib mingi vastandus.

Kuidas kunstnike tööd näitusele laekusid?

Pärast lehes teavitamist mõtlesime, et äkki ei jõua info kõigini. Rääkisin kunstnikega, kellest teadsin, et nende looming näitusega haakuks. Mina tegelesin maalijatega, skulptoritega Hannes Starkopf, graafika osa jäi lahtiseks. Osa graafikutega, kes sisuliselt maalikategoorias esinevad, nagu Lesperg ja Ulas, rääkisin siis ise.

Ka näiteks Evald Okase palusin näitusele ja nii mitmedki, kes võibolla poleks enam üldnäitusele töid tooma hakanud. Paljud ei teadnud, et see näitus nii aasta alguses on. Kunstielus on jaanuar nagu tõeline hapukurgihooaeg. Üllatas, et materjali lõpuks nii palju laekus.

Kas mõnel kunstnikul võib olla ülevaatenäituse suhtes mingi eelarvamus?

Neid ülevaatenäitusi on tohult sarjatud. Seal on ju tohutu stiilide rosolje ja kunstnik ei või kunagi kindel olla, mis konteksti tema töö satub.

Kogu looming on praegu aga

tohutult kontekstides kinni, tööd suhtestuvad omavahel. Ilmselt on praegusaja kunstnik nii egokeskne, et tahab oma loomingu vastuvõttu täielikult kontrollida. Personaal- ja rühmanäitused, kus kontrollitakse suurt territooriumi, on nad mõnes mõttes ära hellitanud. Mõtlen siin tavalist, seinale riputatud kunsti, installatsioonist ei tasu selles mõttes rääkidagi.

Samas on selline näitus laiemale kunstilidsusele ja ka osale kunstnikele vajalik. Igaüks ei suuda ju igal aastal välja panna personaalnäitust, mis on üsna kurnav. Ülevaatenäitus on hea väljund, kuhu saab tuua paaritõise komplekti, et mingist uuest arengust oma loomingus märku anda.

Kuidas hindate kunstitaset?

Tase on igas mõttes ühtlustunud. Küllaltki raske on esile tuua liidrit, kellel oleks mingi tohutu edumaa. Eri naturid töötavad eri suundades oma väljendusvahendites ja öelda saab vaid seda, et nad on oma väljendusvahendites väga head.

Kuna ideoloogiliselt valitseb tõeline pluralism, siis ei domineeri ükski laad. Ma tunnen esimest korda, mida tähendab postmodernne kunstisituatsioon tegelikkuses. Teatud kunstikeel ei mõju heroiliselt enam ainult selle tõttu, et ta millelegi vastandub. Näiteks natuuritruu maalimine tähendab vaid iseennast, mitte midagi enam.

Kas see kõikehõlmav tolerantus ei tekita pidetust?

Ei usu. Kunstimaailm paneb professionaalsuse kriteeriumid iseregulatsiooniga väga täpselt paika. Seda teevad kunstnikud, kunstiteadlased ja kõik, kes nõ. art worldi moodustavad. Selles mõttes on kõik selge.

Samas ei saa aga näiteks

geomeetrilise kunsti kohta praegu öelda, et see on millegi poolest heroilisem või parem kui Evald Okase aktid. Mõlemast kunstivormist on ideologiseeritus kadunud. Sellest sain seekord täielikult aru ja püüdsin seda ka näituse kujundamisel arvestada.

Kelle tööd üllatasid?

Tegelikult on põnevaimad mitmed noored, nagu Tommy & Laurentius, Jasper Zova, Kadri Kangilaski, Külleke Talp, Jane Kaas.

Nende puhul on kohe näha mingit uut tüüpi põlvkondlikku eetikat. Ei tea, kas sel on ameerika kunstikultuuri jooned, aga ta on tõesti uus sõna. Nende töödes on tugev eneseiroonia.

On väidetud, et kuraatorid ja kunstikriitikud manipuleerivad kunstnikega ning et Eesti viimase aja näitused on tihipeale tühjad ja kõledad välja kukkunud. Kuidas kommenteerite seda?

Eks kunstikriitikutel ole praegu kerge peapööritus, sest kunagi varem pole neil Eestis mingit mõjujõudu olnud. Nüüd kontrollivad nad võimumehanisme.

Vahepeal oli olukord eriti kahemõtteline. Avangard, kes traditsiooniliselt on ikka opositsiooniliselt või põranda all olnud, oli Eestis kõige paremini tasustatud. Või kuivõrd tõsiselt saab praegu üldse avangardist rääkida. Mõni peab seda SOROSTE näitusel eksponeeritavat avangardi kitsiks. Omajagu on tal õigus, sest seal on tõesti 20-, isegi 25-aastased ideed. Meil on need lihtsalt uued.

Eesti on aga kas liiga väike või on tegijaid liiga vähe, tundub, et mingid uued nähtused tahavad endale vana arvelt ruumi teha.

Võibolla on selle uue kunsti tekitamise mehhanism Eestis ka natuke kummaline. Seda on püütud mingitel põhjustel väga lühikese ajaga tekitada. Kestma jääb aga ikka sisemistest motivatsioonidest ja impulssidest tekkinud kunst.

See näitabki, kui püsivalt hoiavad oma käekirjat kinni need, kes oma raja leidnud ja keda praegu tõesti materdatakse, nagu näiteks Toomas Vint. Ei ütleks, et tal selle võrra publikut vähem oleks või et ta tööd oleksid rabedamaks läinud.

Meil pole veel õpitud, et kõikidel on õigus oma tööle. Uued nähtused tulevad paremini esile siis, kui vana on välja arendatud.

Näiteks teeb sedalaadi figuraalne kunst teene järenevale abstraktsiooninäitusele, kasvõi maali enese seisukohast, sisemise struktureeringu huvides. Abstraktsioon tuleb selle foonil paremini esile.

MADE LAAS